

Верховний
Суд

«Фокус і ракурс»

«Позовна давність у сфері недійсності
правочинів: ремарки до судової практики»

Суддя КЦС ВС Василь Крат

18 березня 2021 року

Рецисорний позов & позовна давність

Верховний
Суд

Постанова Верховного Суду України від 18 листопада 2014 року у справі № 3-176гс14

«До позовних вимог про визнання угод недійсними застосовуються правила про позовну давність. Правила про позовну давність, встановлені ЦК, будуть застосовуватися за умови, що право на пред'явлення такого позову виникло лише після 01.01.2004. Всупереч наведеному, у справі, що розглядається, ВГСУ погодився з висновком суду апеляційної інстанції про те, що до заявлених позивачем вимог про визнання додаткових угод недійсними правила позовної давності не застосовуються».

Позовна давність & негаційний позов

Верховний
Суд

I період – пред'явлення негаційного позову допускається
Постанова Верховного Суду від 01 серпня 2018 року
у справі № 641/76/17

«у цивільному законодавстві закріплено об'єктивні межі застосування позовної давності. Об'єктивні межі застосування позовної давності встановлюються: (а) прямо (стаття 268 ЦК України). Серед переліку вимог, на які позовна давність не поширюється (стаття 268 ЦК України) відсутня вимога про стягнення надмірно виплаченої субсидії; (б) опосередковано (із врахуванням сутності заявленої вимоги). Зокрема, у пункті 96 Постанови Великої Палати Верховного Суду від 04 липня 2018 року у справі № 653/1096/16-ц зроблено висновок про незастосування позовної давності до негативного позову. Не поширюється позовна давність на вимогу про визнання нікчемного правочину недійсним, оскільки рішення суду, прийняте за таким позовом, тільки констатує нікчемність правочину, адже його нікчемність встановлена в нормі закону.

Позовна давність & негаційний позов

Верховний
Суд

II період – пред'явлення негаційного позову не допускається
Постанова Великої Палати Верховного Суду від 04.06.2019
у справі № 916/3156/17

«визнання нікчемного правочину недійсним за вимогою його сторони не є належним способом захисту прав, оскільки не призведе до реального відновлення порушених прав позивача, адже нікчемний правочин є недійсним у силу закону. За наявності спору щодо правових наслідків недійсного правочину, одна зі сторін якого чи інша заінтересована особа вважає його нікчемним, суд перевіряє відповідні доводи та в мотивувальній частині судового рішення, застосувавши відповідні положення норм матеріального права, підтверджує чи спростовує обставину нікчемності правочину».

Верховний
Суд

Початок перебігу позовної давності для рецисорного позову

Постанова Верховного Суду від 14.03.2018 у справі № 464/5089/15

«тлумачення частини першої та п'ятої статті 261 ЦК свідчить, що потрібно розрізнити початок перебігу позовної давності залежно від виду позовних вимог. Вимога про визнання правочину недійсним відрізняється від вимоги про виконання зобов'язання не лише по суті, а й моментом виникнення права на захист. Для вимоги про визнання правочину недійсним перебіг позовної давності починається від дня, коли особа довідалась, або могла довідатись про вчинення цього правочину. Натомість для вимоги про виконання зобов'язання початок перебігу позовної давності обумовлюється виникненням у кредитора права на вимогу від боржника виконання зобов'язання. Тому положення частини п'ятої статті 261 ЦК застосовуються до вимог про виконання зобов'язання, а не до вимог про визнання правочину недійсним»

Верховний
Суд

Початок перебігу позовної давності за вимогою про застосування наслідків нікчемного правочину

Постанова Верховного Суду від 20.05.2020 у справі № 367/836/18

«апеляційний суд, дійшовши висновку про нікчемність укладеного між сторонами 20 квітня 2013 року попереднього договору, враховуючи чи вказані норми матеріального права, належним чином оцінивши докази, подані сторонами, правильно вважав, що перебіг позовної давності за вимогами про повернення отриманих відповідачем коштів за цим правочином розпочався з 20 квітня 2013 року, тобто з моменту, коли покупець передав, а продавець прийняв грошові кошти в сумі 65 877,00 грн.

Аналогічний по суті висновок зроблений Верховним Судом у постановах від 21 червня 2018 року у справі № 333/2051/16-ц (провадження № 61-9354св18), від 18 березня 2020 року у справі № 755/612/16-ц (провадження № 61-14687св19).

Доводи касаційної скарги ОСОБА_1 про те, що порушення її права на повернення отриманих відповідачем коштів за попереднім договором розпочалося з 22 грудня 2015 року, тому позовну давність вона не пропустила, є безпідставними, оскільки суперечать приписам частини третьої статті 261 ЦК України, якою встановлений перебіг позовної давності за вимогами про застосування наслідків нікчемного правочину»